DISSERTATIO POLITICA
DE
MORBIS AC MUTATIONIBUS RERVMPVBLICARVM

QVAM

D. O. M. A.

SVB PRÆSIDIO

Viri Clariſſimi, Excellentiſſimi atq; Experientiſſimi,

HERMANNI CONRINGII,
PHILOSOPH. AC MED. D. ET PROF.
PVBL. PRÆCEPTORIS SVI
HONORANDI.

Publico examini ſubijcit

Ipſis Kalend. Iulij

IN MAIORI AVDITORIO

ERNESTVS von Wartenßleben
Nobil. Schaumburg.

)o(

HELMESTADI,
Typis HENNINGI MULLERI Acad. Typogr.
cIↄ Iↄ c XL.

THESIS I.

CVm tota doctrina de Republ. tam nobilis ac præſtans ſit, vix ut ea præſtantiorem nemo aſſequatur hominum: tum hæc imprimis ejus pars quæ de varijs morborum generibus, quæ reſpublicas affligere & nonnunquam quoque evertere ſolent, ac horum remedijs, quibus ſalva conſervari civitas poſſit, tractat, frugifera maximè ac fructuoſa eſſe videtur. Noſtris certè his temporibus, ubi rariſſimè & paucis admodum contingit de novo conſtituere Reſpublicas, omnibus verò incumbit jam conſtitutis laborantibus conſilio ac ope ſuâ ſubvenire; ubi non ad normam optimæ illius, quam ipſe Ariſtoteles ex voto eſſe ait, omnes exactè examinari aut redigi poſſunt, ſed quantum licet in eo quo ſunt ſtatu ſalvæ quam diutiſſimè à bono cive conſervari debent, utiliſſima adeoque penitùs imbibenda hac de re præcepta ſunt.

II. Pertractavit autem hoc argumentum jam dudum optimè omnium Ariſtoteles ſummus in omni doctrina vir atque ingenio maximus. Et quidem quinto Politicorum volumine. Illo enim libro agitur: *quibus ex rebus, & quot numero, & qualibus Reſpublicæ mutentur, quiq; ſingularum Rerumpub. ſint interitus ex quibus in quas maximè mutentur: præterea quæ ſint conſervationes & communiter omnium, & ſeorſim ſingularum.*

III. Ea autem hujus materiæ eſt amplitudo ut unâ vice omnia quæ huc pertinent commodè non poſſint attingi. Quare in præſentiâ (de conſervationibus Re-

rumpubl. doctrinam peculiari diſſertationi relinquentes) ea tantum tradituri ſumus, quæ de morbis ac mutationibus Rerump. apud Ariſtotelem leguntur. Quod ipſum quoque extremis quod ajunt digitis, & ſuſpensá manu attingi à nobis procul dubio videbitur, cùm ea hujus materiæ ſit dignitas, ea quoque difficultas, ut ingenium promptum acutumque, ac imprimis judicium maturum & exercitatum poſtulet, nec ab homine adoleſcente, cum à cæteris rebus valdè tenuiter inſtructo, tum in hiſtoriarum monumentis, uſu rerum, vitaque hominum planè hoſpite ac peregrino, omni ex parte capi poſſit. Altum tamen quod ſemel ingreſſus ſum urgebo, certus, ſi quid minùs accuratè minuſque ſufficienter, quam nobiliſſima hæc materia poſtulat, prolatum fuerit, id æqui bonique nihilominus conſultum iri.

IV. Principio igitur antequam ad rem propiùs accedamus præmittenda quædam ſunt. Primum eſt, mutationem omnem quæ fit in Republica non eſſe uniuſmodi. Contingit quippe nonnunquam ut totus civitatis ſtatus planè immutetur, & ex uno fiat alius. Exempli cauſsâ, ex Democratiâ Oligarchia, ut Athenis ipſo bello Peloponeſiaco, & finito eo evenit, teſtibus Juſtino lib. 5. cap. 3. & 5. Diodoro Siculo lib. 13. c. 16. & lib. 14. c. 2. Plutarcho in Alcibiad. & Lyſandr. Thucydide lib. 8. Xenophonte lib. 2. Hiſtor. Græc. Vel contrà ex Oligarchiâ Democratia, ut in eadem Athenienſium Republ. poſt ejectos Oligarchos, & ſub initium belli Peloponeſiaci Corcyræ non ſine ſanguine factum quod teſtatur Thucydides lib. 3. Vel denique ex Democratiâ & Oligarchiâ Ariſtocratiâ, aut vice verſâ.

V. Hæc igitur una mutationis ſpecies. Alia eſt quando non ipſa forma regiminis quoad ſubſtantiam

ſuam

ſuam, ſed in ea aliquid mutatur. Quod ipſum quoque una non evenit ratione. Aut enim ii in quorum manu & poteſtate eſt Reſp. mutantur: quod cum in aliis ſtatibus, tum regnis imprimis frequenter fieri videas. Sic de bellatis Sardanapalo, Aſtyage, Dario Codomanno, ne minimum quidem mutata fuerunt regna ipſa, ſed ad victores Arbactum Medum, Cyrum & Alexandrum Magnum tantùm translata *Iuſtin. lib. 1. c. 3. & 6. lib. 11. c. 5. Curt. lib. 5.* Aut aliqua regiminis forma intentior fit vel remiſſior, ut de Heracleenſium Rep. noſter docet *b. lib. 5. c. 6.* Aut denique novus magiſtratus introducitur, vetus abrogatur, ut Athenis poſt Codrum Reges deſierunt, inceperunt Archontes. *Vellejus. lib. 1. c. 2.*

VI. Hoc primum eſt. Notandum deinde omnem mutationem fieri per vim vel conſenſu. Illud contingit cum vi quadam nova Reip. forma introducitur, ſicut captis Athenis triginta rectores à Lacedæmoniis impoſiti, Rempublicam, quâ armis potiti fuerant, armis ſibi retinebant. *Iuſtin. lib. 5. cap 8.* Hoc fit cum non vi, ſed conſenſu eorum quibus intereſt, ſive is perſuaſione aut dolo impetretur, ſive aliàs intercedat, mutatio inſtituitur: quomodo Lycurgus Rempublicam Lacedæmoniorum mutavit. *Plutarch. in Lycurgo* & Valerius Publicola, ut autor eſt idem *Plutarch. in Publicola.*

VII. Atque hi duo modi inter ſe non rarò commiſcentur. Aliquando enim initio quidem vi coguntur cives, poſtea conſentiunt ſponte ſua, vel perſuaſione aut fraude quadam permoti. Itaque tunc primo invitis, poſtmodo volentibus imperatur. Quomodo Romanorum imperium vi ad unum translatum eſt, poſtea perſuaſione & blanditiis præſertim Auguſti, lege regiâ latâ, is ſtatus manſit. *Sueton. in Iul Caſ. & Auguſto.* Contra nonnunquam

mutuo conſenſu quid ſit, poſtea accedit vis: ſicut tempore belli Peloponeſiaci dolo Alcibiadis conſenſerunt Athenienſes in Oligarchiam, quam poſtea in invitos vi retinere voluerunt quadringenti Oligarchici, ut noſter *philoſophus c.4.* tradit.

IIX. His præmiſſis ad rem accedamus, & cauſſas mutandarum Rerumpublicarum paucis exponamus. Sunt verò illæ in genere vel Internæ vel Externæ. Quarum illæ & difficilius præcaventur, & majori cum periculo ſunt conjunctæ: hæ rariùs turbat aut mutant Reſpublicas. Unde rectè Livius *lib.3. Decad. 1.* dicit: *factiones fuiſſe foreque pluribus populis magis exitio, quàm bella externa, quàm fames morbive, quæque alia in Deum iras, velut ultima publicorum malorum vertunt.*

IX. Nos de Internis agemus maximè; Non niſi uno atque altero verbo autem externas quoq; attingemus.

X. Omnium igitur internorum motuum fons & origo eſt perſuaſio, dū aliqui putant non tribui ſibi id, quod tribuendum jure eſſet, hoc eſt cùm aliqui arbitrantur ſe æquales eſſe vel inæquales, & propterea, æquali aut inæquali loco in civitate habendos. Sæpius agit philoſophus de hac perſuaſione, præcipuè *3 pol. c.6. & 8. & hoc. lib.5. c.1. & 2.* Plato *quoq; lib. 6. de LL.* In Democratiis itaque tumultuantur divites, nec æquali loco haberi, ſed cùm præſtent opibus, præſtare quoque dignitate & potentia volunt. In Oligarchijs contra injuriam ſibi fieri plebs exiſtimat, quod cum libertate ſit divitibus par, paria tamen in Republ. cum iis non auferat. In ipſa quoque Ariſtocratia & Regno ſicubi motus exiſtunt, ex hac opinione plerumque oriuntur, quod divites & plebs virtuti non cedere, ſed æqualia omnia propter unum aliquod quo ſorte æquales ſunt, aut etiam ſuperiora capere, fas judicent. Ipſi

verò

verò ij qui inter omnes virtute excellunt viri boni, ſi jure ſuo agere vellent, rectius fortaſſis Rempubl. ad ſe traherent, multò tamen ſedatiores ſunt, raroque propter hanc ſuam prærogativam ſeditiones movent, utpote à quibus virtus eorum longè alieniſſima.

XI. Æqualitas autem & inæqualitas, quæ tanto impetu urgetur, duplex eſt, Alia Numeri, Dignitatis altera Illam philoſophus deſcribit lib. 5. c.1. *cùm aliquid multitudine aut magnitudine idem eſt & æquale vel contra:* Hanc verò *cùm ratione & proportione.* Prior vulgo Arithmetica, poſterior Geometrica vocatur, & egit quoque de his *Ariſtoteles 3. pol. c. 6. & 5. Ethic. c. 3.*

XII. Neque verò ex una harum ſpecierum æqualitas aut inæqualitas eſt judicanda, ſed eſt utraque, hoc eſt, non tantùm divitiæ cum divitijs, libertas cum libertate, ſed & unum quoque cum altero, divitiæ cum virtute aut libertate comparandæ, quidnam horum proportione ſuperet.

XIII. Et exactè quidem ac accuratè hoc eſt examinandum. Videntur namque omnes conſentire, aliquo modo æqualitatem & inæqualitatem ex dignitate eſſe quoque cenſendam: Verùm quæ dignitate paria ſint aut imparia, de eo maximè contendunt, his divitias ſuas, genus, virtutes inæquale, illis libertatem æquale poſtulare judicantibus. Hinc igitur perpetui tumultus & ſeditiones, donec altera pars ſuperior facta, Remp. ad ſe jure ſcilicet ſuo rapuerit.

XIV. Hæc igitur perſuaſio inſtar faſcini alicujus corripit homines, & addit ſi quicquam aliud animos ad aliquid in Republ. movendum. Vnde plurimi, tantùm non omnes, qui tumultuantur, eo modo ſunt affecti.

XV. Neque tamen ita temere illi tum progrediuntur, ſed

ſed certos habent ſibi fines propoſitos *quos quietâ Republ. deſperant perturbatâ verò poſſe ſe conſequi arbitrantur* ut Cicero inquit *2. Catilin.* Sunt ii fines plerumque Lucrum & honor. Vnde rectè Saluſtius in *Catilin. c. 10 hæc duo omnium malorum materiem.* Stobæos. *tit. 10. &* Thucidides *lib. 3. omnium calamitatum elementa & cauſas vocant, quorum gratia bella atq; certamina omnia inter mortales ſunt. Manlius apud* Saluſtium *in Catilin. c. 23.* De honore egregiè hoc probat Cicero 1. de Offic. dum ait: *Maximè adducuntur pleriq; ut eos juſtitia capiat oblivio, cùm in imperiorum, honorum gloriave cupiditatem inciderint:* quod Caii Julii Cæſaris exemplo confirmat, quem eodem loco dicit *divina & humana perverti ſſe, propter eum quem ſibi opinionis errore is finxerat principatum.* Nota hujus eſt vox apud Sueton, *Si jus violandum eſt, regnandi cauſa violandum eſt, in cæteris pietatem colas.* Vt vero hunc, ſicut maximos animos ſplendiſſimaque ingenia ſolet, honoris, imperij, potentiæ, gloriæ cupiditates rapuerunt: ita viliora pectora auri ſacra fames ad quidvis innovandum impellit.

Inde ferè ſcelerum cauſa, nec plura venena
Miſcuit, aut foro graſſatur ſæpius ullum
Humanæ mentis vitium —— ——

Canit Juvenal. *Satyr. 14.* Rempubl. enim præmii loco in medio poſitam eſſe arbitrantur, de qua cives concertent, ſatis libidini & avaritiæ eorum, in quorum manus pervenerit, conſulturam.

XVI. Nunc ipſas illas cauſas ut principia quædam & occaſiones quæ anſam dare ſolent ac impellere homines ad jus ſuum propter inæqualitatem aut æqualitatem poſtulandum, ac de duobus finibus quæſtu & honore contendendum, paucis craſsâ minervâ exponemus.

XVII. Conſiderantur illa vel in genere prout omnes

mnes Rēſpubl. concernunt, vel in ſpecie ut ſingulis accommodata maximè periculoſa ſunt. Priori modo nos ea prius, poſteriori deinceps conſiderabimus.

XIIX. Mutant igitur omnes Reſpubl. vel certè perturbant ad minimum quædam violentius, ut ita dicam, & uno quaſi impetu magnoque cum tumultu, quædam minus violentè & ſenſim, ferè abſque tumultu, illius generis ſunt: *Quæſtus, Honor, Contumelia, Metus, Excellentia, Contemptus, Augmentum immoderatum & Diſſimilitudo.* Illius *Vilevitæ genus, Negligentia & Exiguum.*

XIX. Quæſtus cauſſa eſt tumultus in omni regiminis forma, quando cives vident eos qui in magiſtratu ſunt, peneſque quos eſt Reip. ſumma, affluere divitijs; ſe verò paupertate primi. Etenim invidia ex opulentia oritur. Vnde apud Saluſt. Catilina ſuos ad ſeditionem concitaturus, totus in eo eſt, ut nimias magiſtratus opes, ſuorum verò paupertatem ante oculos ponat. Ita ait cap. 20. *Quis mortalium cui virile ingenium ineſt, tolerare poteſt illis divitias ſuperare quas profundant in extruendo mari & montibus exæquandis, nobis rem familiarem etiam ad neceſſaria deeſſe? illos binas & amplius domos continuare, nobis larem familiarem nuſquam ullum eſſe? cum tabulas, ſigna, toreumata emunt; nova diruunt; alia ædificant, poſtremo omnibus modis pecuniam trahunt, vexant, tamen ſumma libidine divitias ſuas vincere nequeunt. At nobis eſt domi inopia, foris æs alienum: malæ res, ſpes multò aſperior, denique quid reliquum habemus præter miſeram animam. Quin igitur expergiſcimini, &c.*

XX. Maximum verò ſeditionum & motuum incitamentum eſt, ſi cives non tantùm magiſtratus divites, ſed etiam ſuo damno divites cernant; hoc eſt ſi ij in quorum manu eſt Reſpubl. non opulenti tantùm ſed & injuſti ac avari ſint.

XXI. Ea avaritia exerceri ſolet cùm in publicis rebus, tum in privatis. Quæ in publicis verſatur viciſſim quaſdam quaſi ſpecies habet. Prima eſt peculatus, quando ab ijs quæ communia ſunt, & ad omnes pertinent, manus non continentur. Quod vitium ſatis vulgare & quotidianum eſt, neque inter illos tantùm qui ijſdem mœnibus muniuntur, tumultus & ſeditiones conciere ſolet, ſed totius quoque regionis alicujus incolas, gentes ab ſe invicem remotiſſimas, inter ſe non rarò committit. Magnum certè illud incendium, quo tota Græcia viginti ſeptem annis flagravit, ipſæque Athenæ penè abſumptæ ſunt, ſine controverſia conflavit. Cum enim Athenienſes pecuniam, quæ erat in ſtipendium Perſici belli ab univerſa Græcia collata, à Delo Athenas tranſtuliſſent, cæterorum popularium, & præſertim Peloponeſiorum armis petiti ſunt, teſte Iuſtino *lib. 3. c. 6.* Nec ſacrum bellum alia de cauſa cœpit, quàm propter Phocenſium rapinam & quaſi peculatum, qui commune Græciæ templum ſpollare veriti non fuerant. *Idem Iuſtin. lib. 8. c. 1.* Hæc prima ſpecies avaritiæ, quâ in publicis rebus peccatur.

XXI. Altera nimia tributorum exactio. Hinc decem tribus, maxima & potentiſſima pars Iudæorum, mortuo Solomone à domo Davidica deſcivit, ut notum eſt ex ſacris. Apud Romanos quoque cum ingruente ob Hannibalis bellum maxima pecuniæ remigumque neceſſitate, ſenatus edixiſſet, ut *privati ex ſenſu & ordinibus remiges darent cum ſtipendio cibariiſq;*, hoc edictum tantus fremitus tantuſque furor civium conſecutus eſt, ut *magis Dux quàm materia ſeditioni deeſſet*, Livio teſte.

XXII. Tertia ſpecies hujus avaritiæ eſt Nundinatio, quâ cum omnes honores, tum jura quoque omnia venduntur. Eam omnium optimè deſcribit Cajus Memmi-

us

us Trib. Pl. apud Saluſt in Iugurth. c. 31. oratione graviſſimâ, à plebem Romanam concitaturus eſt adverſus patricios, qui immunes tum temporis ab hoc vitio profectò non erant. Nam ut idem Saluſtius c. 13. ait. *Iugurtha adverſus iram populi Romani, nullam ſpem uſquam niſi in avaritia nobilitatis, & pecunia ſua habebat*: qui & totam Romam propterea *dixit venalem, & maturè perituram ſi emptorem inveniret* c. 35. ſuo quoque tempore in Romanis idem vitium affirmat Horatius ep. 1. lib. 1.

Si quadringentis ſex, ſeptem millia deſunt.
Eſt animus tibi, ſunt mores & lingua fideſq;
Ples eris —— —— ——

Et Ovid. 2, Amor. Eleg. 7.

Curia pauperibus clauſa eſt, dat cenſus honores:
Inde gravis judex inde ſeverus eques.

XXIII. Quarta ſpecies quando nimia pecuniæ ſumma pro quovis delicto mulctæ loco imperatur, Sic *Phocenſes à Thebanis accuſati, & in communi Græciæ concilio tantâ pecuniâ damnati, quanta exolvi non poſſet, tandem deſperatis rebus, cum agris, liberis conjugibusq́, privaretur, ad id adacti, ſunt, ut celeberrimum illud Apollinis templum quod Delphis erat ſpoliarent*, quæ res poſtea ut ſupr. diximus ingens bellum movit & totam Græciam Macedonum jugo ſubjecit. Inſtin: lib 8. c. 1. & ſeqq.

XXIV. Atque hæ ferè ſunt ſpecies avaritiæ, quæ in publicis negotijs exercitæ, cauſam tumultui dare ſolent, Non levius periculum timendum ex illa, quæ in privatis cernitur rebus, cum ſcilicet vel ſinguli ex magiſtratibus, vel totus ordo magiſtratuum privatorum bona ad ſe vi aut dolo & ſub prætextu quodam trahunt. Quare Batto quidam quærenti Tyberio cur Romanis Dalmatæ rebellaſſent, reſpondit, vos *ipſi in culpa eſtis qui ad veſtras greges*

cuſtodiendas non canes mittiris paſtoresve, ſed lupos, ut refert Dio Caſſ. lib. 15. hiſt. Rom. Quæ libera reſponſio fortè etjam movit Tiberium, ut ad Æmilium quendam eadem libidine & avaritiâ Ægyptijs imperitantem poſtera ſcripſerit: *tonderi pecus volo non deglubi.* Sueton in Tiber. Hæc quoque non minima cauſa fuit, cur ejectis triginta tyrannis Athenienſes Rempubl. ſuam mutaverint. Iuſtin. lib. 5. c. 9. Plut. & Æmil. Prob. in Thraſibulo. Xenoph. 11. hiſt. &c. Referri hùc commodè poteſt, quando privati privatos vexant, opulentus & potentior inopem ac minus potentem: quod cum aliàs contingat, tum inprimis uſuris fieri ſolet: Vnde Romæ magna ſeditio orta, & diſceſſio plebis in ſacrum montem facta, quæ totius Reip. mutationem ſecum traxit. Flor. lib. 1. c. 23.

XXV. Pergemus tandem aliquando ad alia ſi hunc locum, loco Marci Tullij Ciceronis in ſigni concluſerimus. Ita ille 3. de off. dicit: *Detrahere aliquid alteri, & hominem hominis incommodo ſuum augere commodum, magis eſt contra naturam, quàm mors, quàm paupertas, quàm dolor, quàm cætera, quæ poſſunt aut corpori accidere aut rebus externis. Nam tollit convictum humanum & ſocietatem: ſi enim ſic erimus affecti, ut propter ſuum quiſq; emolumentum ſpoliet aut violet alterum, diſrumpi neceſſe eſt eam, quæ maximè eſt ſecundum naturam, humani generis ſocietatem. Vt ſi unumquodq; membrum ſenſum hunc haberet, ut poſſe putaret ſe valere, ſi proximi membri valetudinem ad ſe traduxiſſet, debilitari & interire totum corpus neceſſe eſſet: ſic ſi unusquiſq; noſtrum rapiat commoda aliorum, detrahatque quodcuiq; poſſit emolumenti ſui gratia, ſocietas hominum & communitas evertatur, neceſſe eſt*. &c.

XXVI. Hæc igitur una cauſa tumultus inquavis Republ. quæ cum præ omnibus frequentiſſimè occurrat, & multa inſuper in ſe contineat & complectatur, paulò diutiûs

utiùs ei inhæſimus. Accedemus nunc ad ſecundam quam honorem eſſe diximus, cum ſcilicet quidam ab honore ſe excluſos, alios verò eo ornatos eſſe dolent & indignantur. Quæ indignatio interdum eſt juſta ubi indigni honores gerunt dignis excluſis, quomodo omnes qui ex hac cauſſa contra Remp. inſurgunt ſe excuſare conantur, ut Catilina in literis ad Q. Catulum apud Saluſt. in Cat. c. 25. Injuſta etiam nonnunquam, ubi videlicet contra accidit ut digni præſtent honoribus, indigni in honorati maneant. Hæc cauſa per multos annos maximas turbas Romæ dedit. Nobilitas enim cum omnia munia, tum conſulatum imprimis ſibi ſoli rapuerunt, *novus nemo tam clarus, neq; tam egregius factis erat, quin is indignus illo honore & quaſi pollutus haberetur* teſt. Saluſt. in Iugurth. c, 63. & in Catilin. c. 2. 3. Tandam poſt creberrimas contentiones *fuſa nobilitate cum plebe honores ſunt communicati.* Flor. lib. 1. c. ult. & ſic ordines in concordiam conciliati.

XXVII. Sequitur tertia cauſa motuum *contumelia* cujus præcipuæ ſpecies ſunt *Libido* & *Injuria* ſive contumelia ſtrictè dicta. Quarum utraque tantam vim habet, ut multis id oſtendere aliud nihil ſit quàm conari ſoli lucem inferre. Illa ejecit Piſiſtratidas Athenis Iuſtin. lib. 2. c. 9. Româ Tarquinios & Decem viros Liv. Dec. 1. lib. 1. & 3. Flor. lib. 1. c. 7. & 24. Hæc Tarentinum bellum conflavit, *quod maximam partem Italiæ, fortiſſimas gentes, opulentiſſimas urbes uberrimasq; regiones inditionem imperii Romani redegit.* Flor. lib. 1. c. 18. *Nec minus Achaiæ caput, Græciæ decus Corinthum*, ſi eidem Floro fides, hæc cauſa evertit ac delevit lib. 2. c. 16. Reges certè non paucos peſſum dedit ut noſter hoc lib. 5. c. 10. pluribus docet. Adeò ſcilicet verum eſt quod Publius Mimus dicit: *Multis minatur, qui uni injuriam facit.* Neque tantùm malè eſt Reip. ſi ſummi magi-

 ſtratus.

ſtatus contumelioſè habeant vel omnes vel quoſdam è civibus, ſed etiam non raro periclitatur civitas, ſi privatum privatus injuria afficiat, ut idem Ariſtoteles c. 3. multis probat.

XXIIX. Quarto loco hic meritò inter cauſas conturbandæ vel omninò mutandæ cujuſvis Reipubl. ponenda eſt *Excellentia*, cum unus aliquis vel etiam pauci quidam ita opibus dignitate aut potentiâ præſtant, ut plus obtinere videantur, quàm unum aliquem aut plures decebat, hoc eſt, quàm ſtatus civitatis vel opes Reip. ferunt. Ita eminebant Romæ Pompejus & Cæſar. *Neq; enim hic parem, neq; ille ſuperiorem ferebat:* unde tandem eo proceſſit impotens eorum ambitio, ut *Vrbem, Italiam, gentes, nationes totum deniq; qua patebat imperium quodam quaſi diluvio ac inflammatione corripuerint* Flor. lib. 4. c. 11. Sic *princeps Carthaginienſium Hanno, opes ſuas quibus Reip. vires ſuperabat, ad occupandam dominationem intendit, regnumq; invadere interfecto ſenatu conatus eſt. Iuſtin. lib. 21.* c. 14.

XXIX. Quinta cauſa eſt *metus*, quando vel timent injurias aliorum vel metuunt pœnas, quod minus rectè ſe geſſiſſe viſi ſint. Hinc Cicer. 2. de Offic. *Nulla vis imperii tanta eſt, quæ premente metu poſſit eſſe diuturna.* Nolunt enim homines cum prævenire poſſint præveniri: *& quod in certamine dubium eſt quorſum accidat, id per inertiam quaſi victi in ſe recipere.* Saluſt. ad Cæſar. Vnde Antipater cum cariſſimos amicos ab Alexandro M. necatos videret ſe quoque invidioſum rebus in Græcia geſtis, & vexatum olympiadis criminationibus cerneret; arbitrabatur non ad ſocietatem belli ſed ad pœnam ſe è Macedonia evocatum, quare ad occupandum Regem Caſſandrum filium dato veneno ſubornavit *Iuſtin. lib. 12. c. 14.* Cæſar quoque inimicos & præſertim Catonis metuens ſeveritatem, & o-

ratio-

rationem reddere cogeretur privatus, noluit exercitum dimittere ſed omnibus modis potentiam ſibi & imperium conciliavit. *Suet. in vit. ejus.*

XXX. Sexta eſt *Contemptus* qui dupliciter Activè vel Paſſivè in imperantibus aut parantibus poteſt conſiderari. Activè quidem in Imperantibus, quando ij apud quos ſumma Reip. eſt, aliquos cives prudentia ac opibus omninò inferiores exiſtimant ac proinde contemnunt. Quomodo Ariſtoteles nobiles deſcribit 2. Rhet. ubi de moribus eorum agit, cui conſentit in Iugurth. Saluſt. c. 44. *Contemptor animus & ſuperbia commune nobilitatis malum.* In parentibus: quando ſubditi & reliqui civium, multitudine ſua confiſi vel alia quadam ratione permoti, parvi faciunt magiſtratus. Quo pertinet Martij apud Liv. Dec. 1. lib. 6. oratio qua plebi patriciorum paucitatem, ſuam verò multitudinem oſtendit: *Quouſq; tandem ignorabitis vires veſtras &c.* Paſſivè verò conſideratur in Imperantibus quando Rectores Reipubl. ſe contemni ac nihil haberi vident. Quomodo Caracalla Antiochenos ad unum omnes occidit, qui jocati in eum fuerant *Herodian. in Caracall.* In parentibus quando excluſi à muneribus publicis & privati ſe deſpicatui eſſe cernunt. Sic Rex Siciliæ Hieronymus à ſubditis trucidatus, quod ab eo ſe negligi ſperniq; cernerent *Liv. Dec. 3. lib. 4.* Vtroq; igitur reſpectu ſive activè ſivè paſſivè conſideratus, maximas plerumque turbas dat. Aut enim ij qui contemnunt, invadunt, aut qui contemnuntur, ſe ulturi arma arripiunt, & ferro contemptum demere ſolent.

XXXI. Septima cauſa motuum ac mutationum eſt *Nimium augmentum,* quando pars civitatis vel ordo aliquis Reip. ultra proportionem augetur, quod interdum occultè & ſenſim fieri ſolet, interdum perſpicuè & ſubito. Illud

ſo. Illud evenit, quando paulatim aliquis ordo aſſurgit & creſcit. Hoc cum caſu quodam ordo aliquis incrementum accipit v. g. ſi pars aliqua civitatis in prælio occumbat, pars propter victoriam ab hoſtibus reportatam nimis in civitate extollatur. Quantum poſſit hæc cauſa philoſophus egregiè egregia quadam ſimilitudine à corpore humano ſumpta declarat, adductiſque multis exemplis confirmat: quare nos ad alia properantes nihil nunc addemus.

XXXII. Tantùm notandum hic ex eod. Ariſtotele aliam rationem eſſe partium earum, quæ quodammodo contrariæ ſibi invicem eſſe videntur, ut pauperes & divites, virtute præſtantes & improbi, quàm relinquorum civitatis ordinum. Illæ enim partes ſibi adverſæ ſi coæquentur, mediis nullis aut paucis exiſtentibus, turbas tantum non ſemper dant, nec raro Reſp. planè evertunt. Sin alterutra earum longè præemineat, & ſit apertè potentior, infirmior non ſolet adverſus eam inſurgere. Contrarium cujus in reliquis civitatis ordinibus uſu venire diximus.

XXXIII. Cauſarum quæ Reſp. cum quadam violentiâ & tumultu magno mutant, agmen claudit, *Diſſimilitudo*. Quæ utut non unius ſit generis ſed varia, ab Ariſtotele tamen duo primaria ejus genera maximè afferuntur: Diſſimilitudo Nationis & Loci. Illa fit ferè duplici ratione. Primò cum in origine urbium multi ex variis populis hinc inde conveniunt, unamque civitatem conſtituunt. Sic Romulus facto aſylo *miram hominum vim. Latinos, Thuſcoſq́ paſtores, quoſdam & Transmarinos phryges qui ſub AEnea, Arcades qui ſub Evandro influxerant contraxit, atq́ ita ex variis quaſi elementis congregavit corpus unum, populumque Romanum ipſe fecit* Flor. lib. 1. c. 1. Secundò nationis diſſimilitudo oritur, quando advenæ, peregrini, coloni aut devicti recipiuntur, vel commilitij cauſa & præſidij loco, vel quod

aliàs

aliàs novis civibus opus ſit. Hæc majori cum periculo ſolet eſſe conjuncta, quod philoſophus pluribus exemplis comprobat, quibus addi poſſunt duo illa quæ uno capite (adeo frequentia ſcil. apud hiſtoricos ſunt) epitomator Trogi Pompei Iuſtin. habet de veteranorum Rheginis, & Athenienſium Catinienſibus latis auxiliis lib. 4. c. 3.

XXXIV. Sed mirum videatur alicui, Diſſimilitudinem & diſparitatem civium inter motuum cauſas referri, cũ ipſa orbis domina, Roma, contrarium teſtari videatur. *Poſtquam enim in una illius mœnia convenere homines diſpari genere, diſſimili linguâ, alius alio more viventes, incredibile dictu eſt, ait Saluſt. in Catil. c. 4. quam brevi coaluerint.* Et Cicero pro Corn. Balbo. *Illud ſine ulla dubitatione, maximè noſtrum fundavit imperium & populi Romani nomen auxit, quod princeps ille & creator hujus urbis Romulus, fœdere Sabino docuit etiam hoſtibus recipiendis augeri hanc civitatẽ oportere, cujus autoritate & exemplo nunquam intermiſſa eſt à majoribus noſtris largitio & communicatio civitatis. Itaq; & ex Latio multi, & Thuſculani, & Lanuvini, & ex cæteris generibus gentes univerſæ in civitatem ſunt receptæ ut Sabinorum, Volſcorum, Hernicorum* &c. Plutarchus quoque Romulum non alia magis ratione quàm hac Romam auxiſſe arbitratur, *quod ſubinde quos ſuperaſſet eos ſibi adjungeret,* In Romul. Horum graviſſimorum virorum autoritatem ex hodiernis politicis aliqui ſecuti, tantum abeſt ut civium diſparitatem inter motuum cauſas referant, ut potius maximum Rebuſpubl. incrementum dare ſtatuant, ſicut Schönborn lib. 1. pol. cap. 5.

XXXV. Verùm enim verò quod pace tantorum virorum dixerim, per Accidens factum eſſe opinor, quòd non ſtatim atque convenerunt Romam variarum gentium homines apertè ſeditiones ex diſparitate fuerint ortæ Continuit quippe aliquantulum & maximè diverſos

 com-

communis externi hoſtis metus, ut Cl. Dn. Præſes ad Lampad. de Republ. Rom. German. monuit, cui conſentire Acniſæus videtur in polit. lib. 2. c. 4. *Patrii enim ſoli gleba nulla, ſed ſtatim hoſtile pomarium, mediiſque inter Latium & Thuſcos, velut in quodam bivio collocati omnibus portis in hoſtem incurrebant*. Flor. lib. c. 9. Ceſſante autem pauliſper hoc externo metu ſtatim turbæ domi fuerunt & in viſcera cruentum adhuc hoſtili ſanguine ferrum converſum. Quod cum alias, tum creberrimæ diſceſſiones plebis à patribus teſtatum faciunt, & imprimis contentio illa Romanorum & Sabinorum mortuo Romulo declarat, quæ profectò non tam facilè compoſita fuiſſet, *ſi quisquam, aut factionis ſuæ alium, aut denique patrum aut civium quemquam, præferre Numæ Pompilio potuiſſet*. Liv. Dec. 1 lib. 1. Sapienter igitur *Lycurgus eos qui Spartam nullius utilis negotii cauſſa confluebant urbe expulit, ne quid mali docerent. Homines enim peregrini peregrinos ſecum adferunt ſermones, unde rurſus nova de rebus judicia oriuntur, ex quibus fieri non poteſt quin affectus multi conſiliaq; naſcantur, quæ ab inſtituta Reip. ratione diſcrepent*. Plutarch. in Lycurg. Ex quibus verbis ut & conſequentibus cuivis facilè patet, Plutarchum non ſtatuere quod Romæ caſu quodam & per accidens fuit utile, id omnibus Rebuſpubl. æquè convenire. Nec Marco Tullio Cornelium Balbum civem Romanum aſſerere omnibus modis conanti, uſquequaque fides ut ſuſpecto oratori habenda, vel certè non minus latè hoc quod dixit extendendum.

XXXVI. Neque tamen omninò civitate prohibemus peregrinos quod inhumanum ſanè eſſet, multo minus crudelius adhuc quid in eos ſtatuere ſicut Buſyris apud Diod. Sic. lib. 5 æquum judicamus: ſed maximam adhibendam eſſe cautionem credimus quinam quotve numero recipiantur.

XXXVII. Hæc igitur una eſt diſſimilitudo: alteram philo-

philoſophus ex diſſimilitudine loci fieri docet; cum nimirum pars civitatis in loco montano, pars in plano, pars cis, pars trans flumen habitat &c. Et licet levis iſta diſſimilitudo videatur, non leve tamen ad alienandos ab ſe invicem civium animos, & dandas turbas affert momentum. Quod exemplis tribus probat Ariſtoteles, & eleganti ſimilitudine declarat. Referri ad hanc cauſam motus commodè poteſt diſſimilitudo generis, opum morum, victus & amictus, cumprimis verò Religionis & quæ præterea diſparitatem quandam inter cives gignunt.

XXXIIX. Nunc de ijs cauſis agemus quæ abſq; tumultu plerumque mutant Reſpubl. & oriuntur non tam ab improbitate ſeu vitio & culpâ, quàm imprudentiâ. Primo loco ponimus *Vile vitæ genus*, quando magiſtratum gerunt homines ſordidi, & prorſus abjecti qui *parvus & vilibus rebus occupati, ſublimes & generoſos ſpiritus concipere nequeunt, ut loquitur*. Demoſthenes in orat. de Rep. ordinand. Indignantur enim tunc honeſtiores contaminati hoc modo magiſtratus; quare & ipſi nolunt eos amplius gerere, ne mulonibus ac coquis, quod Cicero in epiſtolis ad Atticum ſibi contigiſſe conqueritur, aſſidere cogantur. Vnde ſenſim hoc modo ad infimam hominum fecem devenjunt ſumma Reip. munia, quæ facies diu profectò conſiſtere haud poterit. Rectè igitur Thebis, teſte Ariſtotele, lex obtinuit, ne cui ad magiſtratum aditus pateret, qui non toto decennio abſtinuiſſet foro, id eſt tabernâ *lib. 3. c. 3.*

XXXIX. Secundò huc referenda *Oligoria ſeu Negligentia*, cum ijs permittitur aditus ad ſummos magiſtratus, qui alieno ſunt animo à Republ. & præſentem ejus formam vel non amant, vel non admodum curant. Ita aliquâ ex parte affectus fuit Lycurgus. Cum enim Regnum Spartanum in ejus manu eſſet, ipſe non tantùm reſpuit

illud, ſed inſuper etiam ita reſtrinxit legibus ut nihil præter nomen ferè ei manſerit *Iuſtin. l.3.c.3 Plutarch. in Lycurg.* Eodem modo Valerius faſces quæ in ipſius poteſtate erant, ſubmiſit populo ut ſupra th. 6. diximus. Referri huc commode poteſt, ſi peregrinis & iis qui nihil in civitate habent cur eam ſalvam velint, Reſp. committitur. Rectè enim Saluſtius *Orat. 2. ad Cæſarem* de Rep. ordinanda: *Cuicunque in civitate amplior illuſtriorque locus quàm aliis eſt, ei magna cura eſt Reip. Nam cæteris ſalva urbe tantummodo libertas tuta eſt: qui per virtutem ſibi divitias, decus, honorem pepererunt, ubi paulò Reſp. agitari cepit, multipliciter animus curis atque laboribus fatigatur, aut gloriam, aut libertatem, aut rem familiarem defenſat, omnibus locis adeſt, feſtinat.* Et Diod. Sicul. lib. 1. *Abſurdum his ſalutem omnium cummittere qui nihil in patria pro quo dimicent cari & precioſi habent.*

XL. Tertiò huc pertinet *Exiguum*, cùm parvum aliquid & quod uno momento & perſpicuè non mutat Remp. prorſus negligatur ac nihili habetur. Sic Athenienſes nequicquam dehortante Solone, Piſiſtrato conceſſerunt ſatellites, quòd ad tutelam corporis ſufficere is putaret, neque prius quicquam mutari animadverterunt, quàm ſub Tyranni imperio eſſent *Plutarch. in Solon. Iuſtin. lib. 2. c. 8.* Leve quoque viſum fuit Romanis, Iulio Cæſari contra leges moremque majorem provincias per decennium prorogare, ſed tamen illa Res omninò mutavit deinde Remp. cum Cæſar nimis potens redditus, ſibi ſoli omnia ſubjiceret. Vt videri poteſt ex Sueton. in vit. Cæſ. Huc pertinent Sophiſmata: quibus imperantes ſubditis imponere ſolent, ne ſibi imperium ereptum ſentiant. Quomodo Pericles curatorem ſe dici voluit populi, *ut nomen quidem imperii penes populum, reverâ autem regimen rerũ omnium penes ipſum eſſet.* Thucid. lib. 2. Et Iulius Cæſar ac

Augu-

Auguſtus licet reverâ Regnum obtinerent, nunquam tamen paſſi ſunt ſibi coronas imponi. ſed ille quidem ſub nomine Dictatoris, hic Principis regium Imperium exercebant. *Sueton. in Iul. Cæſ. & Auguſt.*

XLI. Hæc nunc de cauſis mutandarum quarumvis Rerumpub. in genere dicta ſufficiant, cum quædam hujus generis, quæ tamen occaſiones potius quam cauſæ motuum dicenda, tam varia & levia ſint, ut certis non poſſint limitibus circumſcribi. Pergamus paucis, (neque enim omnia attingere nos poſſe profitemur) ad ea quibus ſinguli ſtatus in ſpecie laborare ſolent, initio facto à *Democratia*. Turbat eam ſi quicquam aliud, effrenis petulantia & improbitas Demagogorum, hoc eſt, eorum qui in conventu populi quando de reipubl. negotijs deliberatur, multum valent ſive opinione ſive reapſe, populumque adeo auribus poſſunt ducere. Hi enim modo nobiles & divites, modo ipſam plebem ad innovandum quicquam incitant, modo etiam eouſque rem producunt, utriſque & locupletibus & in opibus ſub jugum miſſis, Dominos ſe civitatis efficiant.

XLII. Tripliciter igitur mutare ferè ſolent Democratias. Primò in Oligarchiam, cum ſcilicet nobilis & divites, cum clandeſtinis eorum calumniis, tum publicis concionibus plebem adverſus concitari videntes, communi metu ſuadente coeunt, & Rempublicam plebi ereptam ſibi attribuunt. Secundò, Ex una ſpecie Democratiæ in aliam, puta ex moderata in ultimam illam ſpeciem, in qua non ex legibus, ſed infimæ plebis libidine Reſpubl. geritur. Tertiò in Tyrannidem, quod olim valdè familiare fuiſſe Ariſtoteles dicit, quia Demagogi plerumque tum temporis erant periti rei bellicæ gratique militibus, quibus præſidiis facile potuerunt tyrannidem

 inva-

invadere: deinde quia magna & diuturna imperia iis mandabantur; denique quia populus privatis operibus intentus, negligebat Rempubl. Hæc igitur maxima certiſſimaque peſtis eſt popularium ſtatuum undè omnes ferè turbæ & ſeditiones pullulant. Ita Romæ *ſeditionum omnium cauſas tribunitia poteſtas excitavit, quæ ſpecie quidè plebis tuendæ cujus in auxilium comparata erat, re autem dominationem ſibi acquirens, ſtudium populi & favorem agrariis, frumentariis, judiciariis, legibus aucupabatur.* Flor. lib. 3. cap. 13. Et Sicyoniorum civitas poſtquam in contentiones & ſeditiones popularium oratorum incidit, perpetuis tumultibus agitata laboravit aliumque poſt alium ſubinde Tyrannum pertulit *Plut. in Arat.*

XLIII. Hinc in ſpecie motus in Democratia. *Oligarchiæ* mutantur pluribus quoque de cauſis, inter quas eminent maximè duæ: Injuria populo ab imperantibus illata, & Diſſenſio ipſorum magnatum. Prior ut in aliis omnibus Rerump. formis, ingentes ſemper turbas dare ſolet: ita huic inprimis paucorum ſtatui adeo periculoſa imo exitioſa eſt, ut vix ſubverſam eſſe Oligarchiam legamus à populo hac ſive cauſſa, ſive prætextu deſtituto. Rem tam manifeſtam multis confirmare quid fuerit aliud, quam ſoli inferre lucem? Teſtantur Oligarchiæ quæ Athenis fuerunt deſtructæ; teſtatur Decem viratus Romæ everſus; teſtatur paucorum ſtatus apud Corcyræos crudeliter ſublatus. Hinc qui plebem contra nobiles concitare cupiunt, factioſis ſuis orationibus nihil aliud agere ſolent, quàm ut injurias ab imperantibus nobilibus cæteris civibus illatas enarrent atque exaggerent, certi maximum id ad vulgi animos movendos abſtinere pondus. Sic Memmius apud Saluſt. in Iugurth. c. 31. Marius ibid. c. 85. M. Lepidus 3. Hiſtor.

XLIV. Al-

XLIV. Altera cauſa Diſcordiæ ipſorum Divitum & Nobilium ut non levior priori eſt, ita quaſdam ſub ſe continet ſpecies & quaſi multiplex eſt. Aut enim non imperantes diſſident cum imperantibus, vel quod pauca ſint honorum genera, divites contrà multi: vel quod paucæ familiæ ad ſe imperium traxere; denique quod lege patre vel fratre ſeniore magiſtratum gerente, filius vel frater natu minor excludatur. Inhonorati enim alioquin opibus, nobilitate ac potentiâ cæteris non inferiores, injuriam ſibi fieri credunt & proinde tumultuantur, aſſumpta nonnunquam in auxilium plebe. Atque ſic interdum laxior fit Oligarchia, interdum planè in Democratiam mutatur, populo duce ex ipſis Oligarchicis accepto, aut occaſione diſcordiæ ſibi imperium rapiente. Aut ipſi imperantes inter ſe diſſident. Cujus rei variæ cauſæ & occaſiones, Primò enim ipſum hoc quod modo diximus, paucos ſcilicet admitti ad honores, excludi plures æquè magnos ipſos inter ſe committere poteſt. Secundò Demagogi id præſtare ſolent, & duplici quidem ratione. Primò cum unus vel pauci quibuſdam è collegis adulantur, cæteris neglectis ut ſe magnos reddant. Secundò cum adulantur populo, cumque adverſus collegas concitant, quod ſæpius fieri videmus ubi populo jus magiſtratuum cooptãdorum, item judicia exercendi relictum eſt. Tertiò diſſenſio ipſorum imperantium inter ſe, exinde mutatio Reip. oritur, quando ad pauciores trahere Rempubl. atque ſic ſtrictiorem efficere quidam conantur. Qui enim tunc à Republ. vel prorſus removentur vel non habentur eo loco quo habebantur antea tumultuantur, aſſumpto plerumque in auxilium reliquo populo. *Conturbari quippe Remp. quam minus valere ipſi malunt.* Saluſt. in Cat. c. 37. Quartò ſi qui luxu aut intemperantia ſuis amiſſis, æs ali-

cnum

cuum contraxere, diſcordia fieri ſolet inter Oligarchicos. Ejuſmodi enim homines *egentes bonis invident, malos extollunt, vetera odere, nova exoptant, odio ſuarum rerum mutare omnia ſtudent.* Id c. 38. Hinc cum nihil ſuperſit unde vitam voluptuariam ut conſueverunt agere deinceps poſſint, aut conantur collegis oppreſſis Tyrannidem vel ſibi vel alteri è quo emolumentum ſperant occupare, aut quæſtui habent Remp. & proinde adverſus collegas inſurgunt, vel petuntur à collegis qui peculatui eorum ſe opponunt. Quinta cauſa diſſenſionis inter imperantes ſolet eſſe, ſi ex iis pauci ad ſe ſolos ſummos magiſtratus maximaque imperia pertrahere conantur, cæteris collegis inferiores honorum gradus tantùm permittentes. Idem ſextò contingere poteſt, ſi alter imperantium ab altero, vel ab omnibus collegis ſe injuria affectum & vexatum eſſe putet. Ita Pſammetichus *à collegis maxima potentia ſua parte exutus, & in paluſtria relegatus, ſtatuit ultum ire qui ipſum perſecuti eſſent, quare auctus copiis Ionum & Carum, ſubjugatis collegis regnum invaſit AEgypti.* Herod. lib. 2. utut autem injuria ejuſmodi varia eſſe poſſit, plerumque tamen in cauſa matrimoniorum & judiciorum eam fieri videas. Denique non rarò in diverſas partes abeunt Imperantes, quoties Oligarchiæ nimis deflectunt à civili imperio, & heriles planè redduntur. Tunc enim quibuſdam ex numero imperantium plerumq; non amplius ferendæ eſſe videntur.

XLV. Atque his modis omnibus oriri poteſt diſcordia inter imperantes certiſſimum & infallibile ad Remp. mutandam momentum. Quo minus mirandum Romæ Decem virorum dynaſtiam inter tot ferociſſimos & ſeditioſos cives potuiſſe aliquandiu ſtare, cum concordia imperantium fuerit probè munita. Liv. Dec. 1. lib. 3.

XLVI. Præter duas has cauſas omnium frequentiſſimas

mas aliæ duæ adhuc enarrandæ ſunt, oligarchijs admodum periculoſæ Prior eſt Diffidentia, quæ mutat paucorum ſtatum tam pacis quàm belli tempore. Illo quando Dux ſeu præfectus militis quem interſe vel plebi diffidentes alunt, Reip. formam cujus conſervandæ gratia conſtitutus eſt, ipſe evertit, & omnium dominum ſe efficit. Hoc eodem ferè modo cum Dux exercitus, quem contra hoſtes peregrinum ſemper conſcribere ſolent, idem machinatur, quod ille qui in togatâ Rep. præſidij loco conſtituitur, atque ſi unus ſit Tyrannidem, ſi paulò plures Dynaſtiam occupant. Aut verò quod non rarò quoque uſu venit ipſi imperantes oligarchici, ne externum Dominum hac ratione ferre cogantur, ad communicandam cum plebe Rempubl. neceſſitate cogente adiguntur.

XLVII. Poſterior cauſa ac inter eas quæ in ſpecie ad paucorum ſtatum mutandum faciunt ultima, licet non hominis vitio nec deliberato ejus conſilio ſed fortuitò eveniat, & ut Philoſophus loquitur ex eventu ſit, ſæpiſſimè tamen non oligarchias tantùm, ſed ipſas etiam quæ communi nomine Reſpubl. dicuntur affligit. Cum enim in utroque ſtatu cenſus definitus accommodatus ſit ijs temporibus quibus conſtitutus eſt, ita ut tunc in Republ. peculiariter ſic dicta excluſâ infimâ plebis fece, medios tantum: In oligarchijs paucos ditiſſimos, ad ſummam rerum admittat: facilè profectò accidere poteſt, ut diutina pax, vel alia quædam felicitas longè ampliorem rem familiarem civium reddat, quàm erat eo tempore, quo is cenſus præſcriptus eſt. Itaque vel omnes, vel certè plures adepto legitimo cenſu participes tum fieri Reip. neceſſe eſt. Vnde certa oritur mutatio, aliàs quidem ſenſim ubi ſcilicet bona civium paulatim ad augentur, aliàs verò uno quaſi momento ubi caſu quodam di-

tior civitas facta eſt. Contra eodem modo contingere poteſt, ut tempore eo quo cenſus præſcribitur in lautâ ſatis ſint re cives, poſtea bello aut calamitate quadam alia ita attenuentur opes, ut multò paucioribus liceat participibus eſſe Reip. Itaque & tunc non poteſt aliter fieri, quin Reſp. vel planè in diverſas vel ex una ſpecie in alias mutentur.

XLIIX. Hæc præcipua ſunt quibus laborant & mutantur Oligarchiæ. *Ariſtocratiis* à quibus maximè periculum impendeat nunc porrò videndum. Primum inter illa, quod & facem tumultibus in hac regiminis forma præferre videtur inde oritur, quod pauci ad honores & Rempublicam admittantur. Quemadmodum enim in Oligarchia hanc cauſam tumultuum eſſe diximus; ita hic etiam perpetuæ inde proveniunt turbæ. Maximè quidem ſi multi feroces elatique animi ſint in civitate. Hi namque ut Iaſon ille, apud noſtrum lib. 3. pol. c. 3. *quando non imperant, eſurire ſe credunt:* & cum virtute alijſq; omnibusquo in Ariſtocratia ſpectantur nulla ex parte Imperantibus ſe impares arbitrentur communicari ſecum Remp. poſtulant, ut Cinnadon cujus hic meminit Ariſtoteles & Xenoph. 3. Rerum Græc. Lacedemone; ita in ſua civitate illi nemini inferiores eſſe cupiunt. Quod ſi id non poſſunt pace eorum quorum intereſt obtinere, violentiora conſilia ineunt, & cum Polynice apud Senec. in Thobaide, *pro imperio patriam penates conjuges flammis exponere* velle videntur.

XLIX. Atque hi injuriam tunc faciunt, utpote à nemine niſi ſeipſis digni judicati, qui æquali loco habeantur. Majori jure autem id urgere poſſunt, & maximo quoque conatu nonnunquam urgent, viri reverâ magni, nemine virtute inferiores. Neque enim unuſquiſque cum Senec. in Thyeſte ſentit. *Stet*

Stet quicunque volet potens
Aulæ culmine lubrico:
Me dulcis ſaturet quies,
Obſcuro poſitus loco
Leni perfruar otio,
Nullis nota Quiritibus
Ætas per tacitum fluat.
Sic cum tranſierint mei
Nullo cum ſtrepitu dies
Plebejus moriar ſenex.

Multi enim abjecti animi ſe fore credunt, ſi metu laborum & periculorum territi, vitam obſcuram & inglorioſam agere, quàm ad Reip. clavum ſedere, & res difficiles & arduas non ſine periculo ſuſcipere malint. Hæc prima motus cauſa in Ariſtocratia.

L. Altera omnibus tribus formis communis, huic maximè in ſpecie accommodatur. Diſſimilitudo ſcilicet bonorum, ſive ea inter ipſos ſit optimates, ſive inter illos & plebem reliquam. Nunquam enim ſummè agentibus convenit cum nimium opulentis, ſed invidioſæ illæ divitiæ in civitate inſtar pomi Eridis ſunt, de quo omnes concertent.

LI. Tertia cauſa mutandæ vel conturbandæ Ariſtocratiæ eſt, quando aliquis vir ita extollitur, ut major non poſſit fieri, niſi totius civitatis dominium & Regnum in manus ejus tradantur. Eſt hæc cauſa eadem quam in ſuperioribus omnibus Rerump. formis exitioſam diximus, quare de ea plura quoque non addemus nunc.

LII. Quartò malè ſe habent non Ariſtocratiæ minus, quàm peculiari nomine ſic dictæ *Reſpubl.* propter minus rectam contemperationem ſeu mixtionem. Vtraque enim harum formarum mixta & compoſita eſt, illa

 qui-

quidem Reſpubl. peculiari nomine ſic dicta ex Democratia & Oligarchia: Ariſtocratia quoque præcipuè ex his, quamvis interdum etiam ex virtute. Quare ſi vel hæc vel illa minus accuratè mixta fuerit & contemperata, hoc eſt, ſi major ratio unius quam alterius, Libertatis quam opum & vice versâ habeatur; laborat Reſpubl. peculiari nomine ita dicta, laborat & optimatum ſtatus. Et utri potiores fuerint divites vel populus, ad ſe rem omnem trahunt, his ad Democratiam, ad Oligarchiam illi ſpectantibus. Licet ſæpe non in eas quas cupiant formas mutare poſſint, ſed divites ſuperentur à populo, & tunc fiat Democratia, vel populus à Divitibus & tum Oligarchia.

LIII. Vbi tamen primò obſervandum, ſtabiliorem eſſe eum ſtatum in quo magis attenditur libertas, quàm opus, eo, ubi contrarium obtinet, ut opum major ratio habeatur quàm libertatis. In illis enim & plures ſunt participes Reip. ac proinde plures defenſores, & contenti magis forte ſua vivunt, ut qui jus ſuum ſe aſſecutos credunt. In his verò pauciores admittuntur, qui ipſi more divitum contumelioſi ſunt ac ſuperbi, magnaſque inter opes inopes, quò plura habent eò plura cupiunt. Quomodo mores eorum expreſſit Ariſtot. 2. Rhet.

LIV. Secundò notandum nobis hic non eſſe ſermonem ad prima illa Ariſtocratiæ ſpecie, ubi viri abſolutè boni præſunt, ſed de reliquis & præſertim ultima illa, quæ accuratè loquendo Ariſtocratia non poteſt dici, ut multis probavit Ariſtot. lib. 4. c. 8. vulgò tamen ita appellari conſuevit. Eſtque nihil aliud quàm compoſitio & mixtio oligarchiæ & Democratiæ, præeminente tamen oligarchia. Quare & à politia non differt, niſi ſecundum magis & minus, non ſpecie. Quæ enim ad oligarchiam magis inclinant, Ariſtocratias ejuſmodi, quæ

di, quæ ad Democratiam propiùs accedunt, politias vocant.

LV. Vltimo loco ſicut omnes ut diximus Reſp. ita Ariſtocratias in ſpecie facilè mutat, Exiguum cum recepta res ſed primo intuitu non magna abrogatur, quæ mutatio poſtea cauſam præbere & primus gradus eſſe poteſt ad totam Rempubl. mutandam.

LVI. Hæc quoque de Ariſtocratiæ mutandæ cauſa dicta ſufficiant. Supereſt ut de *Monarchiis* videamus. Quæ enim 'peculiariter & in ſpecie Rempubl. peculiari nomine ita dictam mutant, licet non ita aperè & ordine poſita ſint, facilè tamen intelligentur, ex ijs quæ de cauſis cæteras Rerumpubl. formas mutantibus diximus. Quomodo & illa ipſa ,quæ monarchias in ſpecie mutare ſolent, obſcura amplius nequeunt eſſe. Vna enim monarchiæ ſpecies Regnum propriè dictum, convenit aliquo modo cum optimatum ſtatu, perſimileque eſt Ariſtocratiæ: Tyrannis contra ex ultima Oligarchia ac Democratia componitur. Vnde peſſimus omnium ſtatuum eſt reſpectu eorum qui parent, utpote qui utriuſque Reip. malæ mala ferre ſub Tyranno cogantur.

LVII. Verùm autem id quod modo diximus eſſe Regnum reſpondere Ariſtocratiæ, Democratiæ & Oligarchiæ ultimæ Tyrannidem exinde patet. Primò origo utriuſque monarchiæ eſt diverſa. Regnum enim bonorum adverſus plebem tuendorum gratia ferè exſtitit, & collatum fuit initio vel propter virtutem; vel res præclarè geſtas, vel propter genus clariſſimum & quod virtutem quaſi infundere videbatur, vel denique propter hæc & potentiam. Quomodo & Ariſtocratia orta. Tyrannis verò ex populo & pro-

miſcuâ multitudine adverſus optimates conſtituta eſt, ut nulla injuria ad his afficeretur plebs. Licet enim non raрò & prioribus quidem temporibus è regibus â paternis veſtigijs deflectentibus Tiranni fuerint orti: licet quoque ex ijs quibus maximus perpetuusque magiſtratus è populo aut oligarchis fuit impoſitus, non pauci tales extiterint: plerique tamen & auctis civitatibus tantum non omnes ex demagogis nati ſunt, qui fidem criminandis & oppugnandis magiſtratibus conſecuti, tyrannidem invaſere.

LVIII. Deinde Regis finis & ſcopus eſt, ut bene ſit civibus nec divites afficantur injuria, neque Plebs contumelia. Quod utique Ariſtocraticum planè. Tyrannis verò finem habet divitias & ſuum proprium commodum:

—— Nec vulgi cura Tyranni
Dum ſua ſit modò tuta ſalus.

Diffidensque multitudini, externo ſe munit ſatellite; quo multis modis oligarchicâ prorſus ratione plebem vexat. Nec minus tamen principibus infeſtus, eorum potentiam democratico more partim occultè, partim apertè frangit.

LIX. Cum igitur Ariſtocratiæ & Regni origo eadem ferè ſit; finis quoque ac ſcopus utriuſque idem: Tyrannidis verò ac Oligarchiæ ac Democratiæ ultimæ non ſit diverſa origo nec finis ac adminiſtratio diverſa. Sequitur inde has Reſpubl. multis modis ſimiles eſſe inter ſe, & proinde quæ de mutandis Ariſtocratiis oligarchijs item ac Democratijs diximus, accommodari optimè poſſe & extendi ad monarchias quoque.

LX. Maximè tamen huc referuntur primò injuria,

juria, quæ duas hic imprimis ſpecies complectitur, Contumeliam & avaritiam. Illa iterum duplex ex, crudelitas & libido. Propter crudelitatem imperio dejectus Aſtyages ultimus Medorum Rex. Cum enim Harpagi amici ſui filium interfeciſſet, epulandumque patri tradidiſſet *ille ad præſens tempus quidem diſſimulato dolore odium Regis in vindictæ occaſionem diſtulit, ſed poſtea Regis crudelitatem perfidia defectionis ultus eſt.* Iuſtin. lib. 1. c. 5. & 6. Dejectus quoque Phalaris, *cujus præter cæteros nobilitata crudelitas. Nec enim ex inſidiis ille interiit: non à paucis, ſed univerſa Agrigentinorum multitudo impetum in eum fecit.* Cic. 2. de offic. Tarquinij verò crudelitatem *tam diu populus Romanus perpeſſus eſt, donec aberat libido: hanc ex liberis ejus importunitatem tolerare non potuit.* Flor. lib. 1. c. 7. Vnum Iunioris Dioniſij exemplum hunc de injuria monarcharum locum claudat, ita de eo ait Iuſtin. lib. 21. c. 2. & 3. *Conjuges principum ad ſtuprum rapi jubebat: virgines ante nuptias abducebat, ſtupratasque ſponſis reddebat: locupletiſſimos quosq; aut civitate pellebat, aut occidi imperabat, bona eorum invadebat. Dein cum rapinæ occaſio deeſſent, fæminas certatim impenſius exornatas in Veneris templum callido commento pellicit, immiſſisq; ſatellitibus ſpoliat, ac ornamenta matronarum in prædam ſuam vertit: Quarundam viros ditiores interficit, quaſdam ad prodendas virorum divitias torquet. His artibus cum per annos ſex regnaſſet conſpiratione Locrorum civitate pulſus eſt.* Vſque adeo verum: *Inviſa numquam imperia retinentur diu* Senec. in Thebaid. act. 4.

LXI. Secundò huc pertinet Metus. Licet enim non pauci ejus ſint ſententiæ ut ſtatuant, nulla ratione melius in officio retineri cives ac cuſtodiri regna quam metu, plurimi tamen eorum imprimis qui pau-

lò al-

lò altius rem conſiderant; & ut Comicus dicit non ea ſaltem quæ ante pedes ſunt, ſed etiam futura proſpiciunt, credunt imperium gravius & ſtabilius eſſe, quod amicitia conjungitur, quàm quod vi fit. *Malus enim cuſtos diuturnitatis eſt metus, contra benevolentia fidelis eſt ad perpetuitatem. Nec rerum omnium aptius quicquam ad tuendas opes quam diligi, neque alienius quam timeri:*

Quem metuunt, oderunt,

Quem quiſque odit periiſſe expetit.

Cic. 2. de Offic. Cui conſentit graviſſimus autor Plutarch. in Arato dum ait: *Nec melior neque tutior principi poteſt eſſe cuſtodia, quam vera & conſtans ſubditorum benevolentia. Cum enim aſſueverunt pleriq; & potentes non principem, ſed principi ſuo metuere multis ille oculis videt, multis auribus audit, præſentitque ea quæ aguntur. Eorum autem qui arces occupaverunt, ſtipatores aluerunt, defendendique ſui corporis cauſa portas, arma & cataractas objecerunt, pauci leporum inſtar violentam mortem effugerunt.*

LXII. Tertium locum obtinet Contemptus. Rectè enim Cleo apud Curt. lib. 8. dici, *majeſtatem imperii ſalutis eſſe tutelam.* Quippe cum immania tyrannorum ſcelera per ſe ſufficiant ad alienandos omnium civium animos; & optimo cuique ad dejiciendum tyrannum ſi non ita ac odium tantorum facinorum, gloria tamen ac ipſius rei honeſtas, ut Dioni, ſi cur noſter philoſophus h. c. 10. refert & Pelopidæ ut Plutarch. in ejus vit, ferrum accingit: hæc tamen cauſa reverâ id ſtringit, & jugulo tyranni intendat. Quis enim ejus eſt aut conſtantiæ aut temeritatis, ut quod nulla ratione ſe perficere poſſe confidit, incipere audeat? Quis verò tam vecors ac ignavus, qui hac fiducia armatus

quod

quod cœpit ac diu cogitavit non aggrediatur? Licet igitur Tyrannidi plurimi ſint infenſi, plurimi quoque inſidientur, vix tamen quiſquam ſe manifeſtare audebit, niſi aut princeps is ſit qui vinci, aut eæ vires imperij ſint, quæ ſuperari ac debellari poſſe videntur. Ita Xerxes Rex Perſarum cùm adhuc terror eſſet gentium tutus ſatis fuit; ubi *bello in Græciam infeliciter geſto etiam ſuis contemptui eſſe cœpit, Artabanus præfectus ejus in ſpem regni adductus eſt.* Iuſtin. lib. 3. c. 1. Vt licet tyrannicè non abſque aliqua cauſa tamen & temerè dixiſſe videatur Caligula: *Oderint dum metuant.* Svet. in vita ejus. Sed in ſuperioribus de his tribus cauſis injuria metu ac contemptu ſatis diximus. Vnicum notandum, non diverſas abs ſe invicem & diſtinctas adeò has cauſas eſſe, ut non interdum omnes aliquem ad inſurgendum ſicuti contra alias Rerump. formas, ita contra monarchiam incitent. Ita Thebe uxor Alexandri Phærei *doctа ne externum ſplendorem apparatumque Tyrannidis metueret, præterea perfidiam ejus timens, crudelitatem odio habens, re cum fratribus compoſita necem marito ſtruxit.* Plutarch. in Pelopid. Ex quibus verbis & contemptus Thebis, & Metus, & Odium apparet.

LXIII. Quartus conturbandæ aut evertendæ monarchiæ modus ſimilis ei qui Oligarchias vexat, eſt quando ipſi illi in quorum manu eſt monarchia diſſident, hoc eſt quando cognati ac gentiles aut hæredes de ſucceſſione non poſſunt convenire, aut ex alio aliquo capite in diverſas partes abeunt. Quo pertinet oratio Micipſæ ad filios apud Saluſt. in Iugurth. c. 10. Exempla hujus rei apud Hiſtoricos adeò obvia ſunt, adeò frequentia, ut qui numerare ſaltem ea vellet ac enarrare, principium faciliùs quàm finem reperturus ſit.

Magnum catalogum eorum texunt commentatores Ariſtotelis Giphanius & Piccartus in cap.10.lib. 5. quibus etiam addi poteſt diſceptatio duorum fratrum Regnum Thraciæ quæ Philippo Macedoni Regnum Thraciæ ſubjecit Iuſtin. lib. 8. c. 3.

LXIV. Et Hæc quidem cauſa tam latè etiam patet, ut ipſum quoque Regnum propriè dictum conturbare & mutare valeat. Licet enim in eo cum præſit aliquis volentibus civibus virtute aliisque omnibus ſine controverſia maximus ac excellentiſſimus, vix Odium, ira aut contemptus locum habeat: non rarò tamen hæc cauſa excidium ei attulit, & primus proinde mutandi regni modus haud male dici poteſt.

LXV. Secundus originem trahit ex inſita & quaſi innata hominum malitia. Pauci enim imperium retinere ſtudent ijs artibus, quibus initio partum eſt, plures deflectunt & deficiunt ab ijs virtutibus quarum intuitu imperio digni viſi ſunt, vel ſi ipſi hoc non faciunt, filij aut nepotes tamen plerumque degenerant. Quo fit ut vel Tyrannides ex Regnis reddantur, vel cives unius imperium planè amplius ferre nolint. Quod de Græcis narrat Dion. Halicarn. lib. 5. cap. 83. *A principio* inquit *omnibus Græciæ civitatibus ſui erant Reges, niſi quod illi non barbarica licentia dominabantur, ſed juxta leges & mores patrios regnum exercebant: optimuſque Rex habebatur juſtiſſimus, & legum ſervantiſſimus, nuſquam diſcedens ab inſtitutis patriis. Sed poſtquam aliquot eorum inceperunt abuti poteſtate, & in rebus adminiſtrandis rarius leges, quàm ſuam libidinem ſequi, plerique Græci rei tædio affecti, regiam Reip. formam aboleverant, legibusque ac magiſtratibus inſtitutis, illis præſidiis Reſp. tueri cœperunt.*

LXVI.

LXVI. Atque de cauſis internis Reſpublicas mutantibus dictum eſt ſatis. Nihil nunc reſtat, quàm ut externas quoque breviſſime enarremus. Secuti autem ſummi Ariſtotelis ductum, verbo hic nos expediemus, Mutantur igitur omnes Reſpublicæ ab externâ quoque aliquâ ac potentiori vi: verbi gratia, cum una Reſpublica alteram ſibi ſubjicit & immutat aut evertit. Quod ſæpius fieri conſuevit, ubi contraria Reſpublica eſt in propinquo, aut ſi longius abſit, potens tamen valdè & apertè ſuperior ſit. Ita Athenienſes, Lacedæmonios, ac Syracuſanos multas mutaſſe Reſpublicas Ariſtoteles non uno in loco dicit: Idem fecere Carthaginenſes, Macedones, Romani ut hiſtoricorum tantum non infinita volumina teſtantur. Vltimo loco ponimus eam, quæ prima meritò inter omnes mutandarum Rerumpublicarum cauſas poni debebat, providentiam divinam. Maximum enim ac ſummum periculum omnibus civitatibus impendet & timendum à maximo & ſummo Deo. Ille transfert, diſtrahit ac ſcindit imperia, ut ex Samuele notum: imò prorſus nonnunquam evertit ac delet. Ab ipſo quippe veniunt terræ motus, inundationes, incendia, peſtes, bella denique & plurima alia quæ non tantum ad immutandas & affligendas, ſed funditus atque radicitus etiam tollendas Reſqublicas ſatis ſuperque ſufficiunt. Nihil Platonis numeris diu jam exploſis tribuendum nec aſtrorum poſitiones tantà curâ obſervandæ, quàm ipſe ſiderum creator & Dominus timendus, venerandus & placandus. Ille eſt qui & ſtabilit & frangit Reſpublicas; ille eſt, à quo omne in civitatem malum redundat; ille eſt qui humanas opes altiſſimè à fortuna levatas uno nutu ſupprimere ac in nihilum prorſus redigere; è ſummo fa-

ſtigio & throno potentiſſimos dejicere, & infimos ex ſtercore trahere, & juxta principes collocare poteſt. Meritò igitur ſuadentem Senecam in Thyeſt, act. 3. audientes:

Vos quibus rector maris atque terræ
Jus dedit magnum necis atque vitæ,
Ponite inflatos tumidoſque vultus:
Quicquid à vobis minor extimeſcit
Major hoc vobis dominus minatur.

Cæterùm quoniam de providentia illa divina diſſerere rectiùs ex cælitus revelatis licet, nobis autem Ariſtotelem ſequi inſtitutum in præſenti fuit: nolumus de illa multum nunc verborum facere.

FINIS.

Naamanis Benenii exercitatio politica de summae ma-
jestatis subiecto.
Exercitatio historico politica de republica antiqua vete-
rum Germanorum Nicolai Martini.
Hermanni Conringii de nummis Ebraeorum paradoxa; adjunctae
sunt lindo de republica Ebraeorum definitio anni sabbatici a tempore
messis Ebraeorum.
Disputatio politica de differentiis regnorum autore Friderico Naffer.
Disputatio politica de Regno et Tyrannide Conradi Abraanii Hornnadt.
De Cive et Civitate in genere Augusti Milagii.
De Civitate nova Johannes Matthaeus.
De Rebus publicis Erasmus Nizzet.
De Germanici imperii civibus Christophori Guilelmi Thuma.
De aerario boni principis recte constituendo augendo et
conservando Johan. Casparis Koch.
De Legibus Joh. Herbert a Bulow.

Dispositiones oratoriae adductum Rhetoricae Ari-
stotelis concinnatae Christophoro Schraderi.
De Nomothetica seu recta ferendarum legum ratione Iohan-
nis Adami ab Hammerstein.
De morbis ac mutationibus rerum publicarum
Ernesti